

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.
INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XX

BELGRADE
1989

BALCANICA XX, Beograd 1989, 9—453.

Јосип ЛУЧИЋ
Загреб

НЕРАЗУМНОСТ ОПТУЖБИ

У поводу „Срби у делима неких хрватских историчара“ Јеремије Митровића, „Балканика“ XVI—XVII, Београд 1985—1986, стр. 315—331

Дискусије у повијесној знаности су потребне и пожељне док воде рашчишћавању проблема, објективном тумачењу повијесних токова и збивања. Међутим, кад ускогрудност надвлада расуђивање долазимо до опасних појава јавног прозивања са свим последицама.

Осврнут ћу се на примједбе које се тичу повјесничара Дубровника.

Аутор Јеремија Митровић (Ј. М.) замјера пок. В. Форетићу што се није у цијелости држао извјештаја Константина Порфирогенета да је граница у доба досељења између Хрвата и Срба била на Цетини; да није точно да је Дубровник хрватски град у XIV. ст. а његов језик хрватски; да дубровачко залеђе није славенско, него српско; да Хрвата није било у западној Босни и да се не шире до Црне Горе; да дубровачка књижевност није хрватска, јер Дубровник није израстао из хрватске средине. Напротив Гундулић прославља српску прошлост, а то је „добрим делом кључ за откривање народносног осећања Дубровчана“ (318); да Дубровник није постао угарско-хрватски град 1358, јер се у уговору не спомиње да је дио Краљевства Хрватске, него само Краљевства Далмације и сл.

Прелази затим на читање „Конавоског зборника I“ приговара да аутор, којег не именује, на стр. 18. пише да су Хрвати последице сеобе Авара и Славена „свакако“ населили подручје данашње Црне Горе и Албаније, подразумијевајући ту Хрвате у Конавлима; да аутор избјегава споменути Србе као станов-

нике од Цетине до Дукље, него њихово име замјењује са Славенима; да Хрвате проширује дуж „целе јадранске обале“ (325); да сусједи Дубровчана и Конављана назива Славенима (на стр. 19) како би избјегао израз Срби; да је Црвена Хрватска машта Попа Дукљанина; да пише како су Конавле биле под Рашком и Босном, а не под Србијом и српском управом; да се спомиње хрватско-угарска заједница, а не и хрватско-српска; да се на стр. 30. и 31. тога зборника говори о славенским областима у залеђу, посебице Захумљу и Требињу, а не о Србији; да се пише о војевању православне цркве против католичке и богумилске, а да се не спомиње улога католичке цркве против народног језика у цркви и о раздвајању наших народа итд.

Прелази затим на примједбе о збивањима 1848. и даље.

Не мимоилази ни „Енциклопедију Југославије“ св. 3, суб воце Дубровник. Каже да се стално истиче хрватство Дубровника тамо гдје га нема, а за Србе да се јавља ријеч славенски и сл.

Након тих излагања долази закључак у „Résumé-y“ на француском језику. У њему пише да се код неких хрватских повјесничара избјегава ријеч Србије и српски; да се хрватске границе проширују на Босну и до Албаније; да је све то веома погубно кад се узму у разматрање резултати којима се тежило у оним схваћањима из времена Независне Државе Хрватске, и да у овој расправи Ј. М. то доказује дјелима у којима се те идеје (тј. НДХ) највише манифестирају.

Тај закључак је толико бесмислен и безуман, а погубан за прозване ауторе да се Ј. М. не може ни судски гонити због неразумности. Неко би се могао позвати на психијатријско вјештачење због таквих клевета. На темељу таквих „оптужби“ не тако давно људе се осуђивало на смрт и стрељало без посебног судског поступка. Ако нису стрељани трпјели су друштвено-морално понижавање, које је често равно физичкој смрти. Очито је да Ј. М. нису стране те и сличне методе знанственог расправљања. Нећу се пред њим легитимирати, нити ћу га питати што је радио од 1941. до 1945, док сам био у партизанима између осталог и зато да смијем рећи да сам Хрват. Кад се неким повјесничарима не може пребацити 1971, тад се потеже НДХ. Ако тада нису постојали, живјели су њихови родитељи и дједови. Увијек су криви, према оној басни о вуку и јагњету.

Ј. М. је изричито споменуо само пок. В. Форетића. Остале ауторе није. Да не би било забуне о којим се повјесничарима ради овдје ћу их изнијети.

У *Конавоском зборнику I* Јосип Лучић је аутор текста *Кроз конавоску прошлост*, стр. 13—28. Оно што Ј. М. цитира унутар тих страница тиче се мене. В. Stulli је написао *Дубровачке одредбе о Конавлима I*, стр. 29—43; Стијепо Обад Ко-

навле од пада Републике до краја I. свјетског рата, стр. 66—87. Од наведених аутора двојица су мртва: Форетић и Stulli. Одана су им у некролозима признања за њихов рад на дубровачкој, хрватској и југославенској повијести.

Одговорит ћу на примједбе које се тичу мојег текста. Успут ћу се додирнути неких других питања.

У дјелу „Де администрандо империи“ (ДАИ) К. Порфирогенета налази се тврдња да су Неретвани, Захумљани, Травуњани, Конављани и други Срби. Неки су повјесничари то прихватили без икаквог критичког вредновања. Трезвенији су писали да је цар-писац политичку ситуацију, кад су ти крајеви у пол. X. ст. били привремено под српском политичком влашћу, означао да су и етничког српског подријетла. О томе има доста литературе и Ј. М. ју је могао барем цитирати. Осим тога поједини повјесничари управо на темељу ДАИ су констатирани да у дубровачком залебу нису живјели Срби. Нећу их овдје наводити. Било би добро да их Ј. М. сам пронађе.

Што се тиче *Љетописа Попа Дукланина* у повијесној се науци каже да његови подаци из политичке повијести нису сви поуздани. Географски подаци, напротив, да су добрим дијелом употребљиви. Што се о Црвеној Хрватској пише међу српским повјесничарима било би добро да Ј. М. прочита В. Ђоровића и Н. Радојчића. О Хрватима јужно од Цетине није упознао последње радове Н. Клаић на коју се ауторитативно позива.

У дубровачком Статуту, који ми је био темељ за приказ односа Дубровника са залебом, ни на једном мјесту се не спомиње Србија. Сусједи се називају по територијално-управним јединицама: људи из Босне, Хума, Зете, Травуније, Рашке, Далмације и сл. А кад се опћенито говори о становницима из за леба називају се Славени. Никад Срби, барем не у XIII. ст. у Статуту.

Како је дошло да се израз Рашка замијени са Србија, и када се и у којим приликама становници дубровачког залеба почињу неки пут звати и Срби, о томе такођер постоји литература, коју би Ј. М. морао знати.

Хоће ли Ј. М. сада ДАИ, *Љетопис Попа Дукљанина* и дубровачки статут, њихове писце и састављаче прозвати ендехазијским повјесничарима, то јест фашистима са свим последицама?

Дубровник није био саставни дио Рашке/Србије територијално, политички и црквено. Кадгод су га рашки/српски владари покушали заузети, најжешће се управо против њих борио штитећи своју слободу. Никад није признао да је дио политичког или етничког дијела Србије. Што су се неки појединци, из моде или материјалних разлога, називали и Србима, то је безначајни постотак у тисућљетној дубровачкој повијести,

и то не у свим раздобљима. Ту нису допуштене никакве генерализације у било којем погледу.

Дубровчани стално изјављују да су територијално-географски и етнички у саставу Далмације и њен дио. Далмација — још од Томислава — чини оно државно-правно јединство са Хрватском и Славонијом, које је касније носило назив „Regnum Dalmatiae et Croatiae“ односно „Regnum Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae“. И онда кад су Далмацију били великим дијелом окупирали Млечани и Турци, и тада је постојао државно-правни појам јединства Далмације и Хрватске.

Кад је Дубровијк 1358. ушао у државну заједницу створену Задарским миром као дио Краљевства Далмације, онда је то подразумијевало и Хрватске. Краљевство Далмације, без атрибута Хрватске није могло правно ући у ту заједницу, нити као такво постојати. Тако исто и Дубровник у то доба.

Будући да је кроз своју повијест био у саставу Далмације или релативно самосталан, Дубровник се сматрао уједно и хрватским градом. Тако га назива Ал Идриси 1154. год.; тако га знаду путописци који га посјећују, нпр. Grünemberg 1486.; тако се означају Дубровчани кад се точније жели одредити одакле су. Нпр. гласовити Иван Стојковић је „из Дубровника града у Хрватској“ (de Ragusio quae est civitas in Charvatia) итд.

Заједница створена 1358. чини политичко и територијално јединство какво Дубровник са Србијом није никад имао. То опет не значи да тијеком стољећа није требало ту заједницу мијењати и проналазити другачије облике опстанка и напретка, али опет у оквиру Далмације и Хрватске све до дана данашњег.

Читава културна и знанствена усмјереност дубровачке прошлости — за разлику од Србије — била је окренута на западна озрачја, токове и струјања, који су заједнички и Далматинцима и Хрватима. Из тога не произлази да Дубровник, Далмација и Хрватска нису сачували хрватски и југославенски идентитет, нити да нису имали прожимања са залебем у првом реду Босном и Србијом. Али из тог прожимања не слиједи да је Дубровник етнички српски, каквим се није никад признавао, само зато да не буде хрватски како се данас у големој већини и стољећима осјећао. Дакако у оквиру југословенства.

Кад се некоме једнострано, незнанствено и необјективно пребацује тобожње не спомињање Срба, тад треба почети од себе. Не тако давно написао је Вукановић књигу о Конавлима. У читавом опсежном дјелу ни на једном мјесту не наводи да у Конавлима данас живе Хрвати, да се Конављани таквим осјећају. Против тог етноцида Ј. М. није написао нити једно слово (да не споменем друге ауторе још горе од Вукановића). Ј. М. шути о харангама појединих српских повјесничара против хрватског народа, хрватске политике и њених представника.

у прошлости и садашњости. Он се не ограђује, барем не одлучно, од заблуде да су сви штокавци (и новоштокавци) Срби, да су дио етничке, културне, политичке и територијалне српске повијести, без обзира гдје живе и како се национално декларирају. Постојали су планови, али на жалост и пракса, „етничког чишћења“ појединих југославенских територија од хрватског и муслиманског живља. Нећу излагања Ј. М. повезивати с том идеологијом и праксом. Али нека зна да се и с друге стране може штошта рећи. Хоћемо ли опет почињати расправе о политичкој идеологији В. Карацића, М. Гарашанина, Н. Пашића, Александра I и сличних до Драже Михајловића? Ја их не потичем, нити се њима бавим. Србе у Дубровнику и Далмацији нитко не нијече. Они су повијест и стварност. Повијест и стварност су исто и Хрвати — њих се брише.

Ни у какву даљу дискусију са Ј. М. нећу улазити, па макар што о мени у будуће написао.

